

кодують ЗІРКИ через зв'язок з двома семами «рух» і «велика кількість – табун» [Єрмоленко 2007, с. 254]. В англійському загадковому корпусі взаємозв'язок «ЗІРКИ – коні» вербалізується у поодинокому тексті *White mare on the hill, with her foal at her heel* (The white mare is the moon, and the colt is explained to be a certain star always near her) [ER, p. 175], в якому підкреслюється менший розмір і нижчий статус зірки щодо місяця.

Найпродуктивніші метафоричні кореляції ЗІРОК – побутоцентричного спрямування, де серед головних кореляцій аналізованого космоніма домінують лексеми, що позначають їжу: *горох, перець, зерно, яйця та гроші*. Англійським загадкам властиво подекуди зашифровувати нічні світила через кровнородинні стосунки: *сестра, діти, сини*. Представники української лінгвокультурної спільноти зрідка використовують одухотворені кодифікатори: *діти, краля, слуги* для кодування ЗІРОК. Серед зооморфних метафоричних кодифікаторів ЗІРОК головне місце займають номени *вівці і коні*.

Література

- Волоцкая З. М. Элементы космоса в фольклорной модели мира (на материале славянских загадок) / З. М. Волоцкая // Исследования по структуре текста: сб. ст. / отв. ред. Т. В. Цивьян. – М.: Наука, 1987. – С. 250-266. Єрмоленко С. С. Мовне моделювання дійсності і знакова структура мовних одиниць: монографія / Сергій Семенович Єрмоленко. – К.: «Видавничий дім Дмитра Бураго», 2006. – 384 с. Єрмоленко С. Я. Мовна картина неба в народній загадці // Мова і українознавчий світогляд: монографія / Світлана Яківна Єрмоленко. – К.: НДГУ, 2007. – С. 247-254. БЗ – Загадки / [упорядкує, вступ. ст. та прим. І. П. Березовського]. – К.: Вид-во АН УРСР, 1962. – 511 с. Захарова Н. В. Загадка як особлива семіотична система / Н. В. Захарова // Проблеми зіставної семантики: зб. наук. праць / відп. ред. Тараненко О. О. – К.: КНЛУ, 2009. – № 9. – С. 417-421. Купер Дж. Энциклопедия символов. Серия Символы. Кн. IV. / Дж. Купер. – М.: Ассоциация духовного единения «Золотой Век», 1995. – 411 с. Лукінова Т. Б. Мовна архаїка слов'янських замовлянь // Т. Б. Лукінова / Мовознавство. – 1998. – № 2-3. – С. 47-61. Митрофанова В. В. Художественный образ в загадках / В. В. Митрофанова // Современные проблемы фольклора. – Вологда: Министерство просвещения РСФСР Вологодский гос. ин-т, 1971. – С. 141-151. НЗЗ – Найкращі загадки і забавки для старих і малих / упор. М. Кумка. – Вінніпеу: Український Голос, 1931. – 91 с. Невская Л. Г. Печь в фольклорной модели мира / Л. Г. Невская // Исследования в области балто-славянской культуры: загадка как текст. 2 / ред. Т. М. Николаева. – М.: Индрик, 1999. – С. 101-109. Рут М. Э. Образная номинация в русской ономастике / Мария Эдуардовна Рут. – М.: ЛКИ, 2008. – 192 с. СД-2 – Славянские древности. Этнолингвистический словарь: в 5 т. / [под общей ред. Н. И. Толстого]. – М.: Международные отношения, 1999. – Т. 2: Д-К. – 702 с. СД-3 – Славянские древности. Этнолингвистический словарь: в 5 т. / [под общей ред. Н. И. Толстого]. – М.: Международные отношения, 2004. – Т. 3: К (Круг) – П (Перепелка). – 704 с. Ярмоленко Н. Загадка загадочку... (до питання про генезу міфологічної системи жанру) / Н. Ярмоленко // Література. Фольклор. Проблеми поетики: зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2000. – Вип. 7. – С. 168-178. ER – Taylor A. English Riddles from Oral Tradition / Archer Taylor. – Los Angeles: Berkeley, 1951. – 959 p.

УДК 811.133.373

МАРТИНЮК О. М.

(Луцький національний технічний університет)

АКТАНТНА МОДЕЛЬ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ (на матеріалі французької мови)

У статті розглядається питання актантної моделі у політичному дискурсі: виявлення актантних ролей, особливостей їхньої реалізації у текстах політичних промов, дискусіях тощо.

Ключові слова: актантна модель, політичний дискурс, актантні ролі, політична комунікація.

Мартинюк О. Н. Актантная модель политического дискурса (на материале французского языка). В статье рассматривается вопрос актантной модели в политическом дискурсе: выявление актантных ролей, особенностей их реализации в текстах политических речей, дискуссиях и т.д.

Ключевые слова: актантная модель, политический дискурс, актантные роли, политическая коммуникация.

Martyniuk O. M. Actantial Model of Political Discourse (based on the French language). The article deals with the actantial model in political discourse: identifying actantial roles, peculiarities of their functioning in the texts of political speeches, debates, etc.

Keywords: actantial model, political discourse, actantial roles, political communication.

Постановка наукової проблеми та її значення. Політичні науки часто використовують інструменти інших дисциплін. Це також випадок "актантної" моделі, яка в теорії мови була розроблена для аналізу літературних текстів і яка, на наш погляд, є хорошим інструментом для вивчення політичного дискурсу.

Політичний дискурс є відображенням суспільно-політичного життя країни.

Таким чином, аналіз політичного дискурсу дозволяє виділити концепти, що є актуальними для певного етапу суспільного життя, вивчити стратегії спілкування, визначити універсальні й специфічні особливості політичного дискурсу.

Мета нашої роботи – дослідити реалізацію актантності в політичних текстах. Поставлена мета передбачає вирішення таких **завдань**: виявити акторів політичного дискурсу, проаналізувати їхні ролі, мету та перешкоди на їхньому шляху.

Об'єктом дослідження обрано актантність як основну ознаку висловлення.

Предметом дослідження є актантна модель політичного дискурсу.

Якщо розглядати лінгвістичний продукт (текст) як процес, тоді ми маємо справу з дискурсом, тобто мовленням, де присутній суб'єкт-мовець. Хоча він і використовує оповідь чи опис, основним його інструментом є переконання.

З лінгвістичної точки зору дискурс – це процес живого вербального спілкування, який характеризується великою кількістю відхилень від канонічного писемного мовлення. Це складне комунікативне явище, що включає, крім тексту, ще й екстралінгвальні чинники: знання про світ, думки, установки, цілі адресата необхідні для розуміння тексту. Таким чином, суттєвою рисою дискурсу є його співвіднесеність з конкретними учасниками акту (адресант та адресат), а також з комунікативним наміром мовця певним чином впливати на слухача.

Вивченню дискурсу присвячено багато досліджень (праці Т. ван Дейка, Ю. Габермаса, Р. Барта, Н. Ферклоу, П. Серію, О. Баранова, О. Шейгал, Г. Почепцова та ін.), автори яких тлумачать це явище в настільки різноманітних наукових системах, що сам термін "дискурс" став ширшим за термін "мовлення" [Карасик 2004, с. 227].

Дискурс – це суттєва складова соціокультурної взаємодії, характерними рисами якої є інтереси, цілі, стилі і формування такої суспільної думки, що потрібна для автора дискурсу. Зазвичай, коли ми читаємо оповідання чи аналізуємо мовлення, це актори і персонажі, які нас найбільше цікавлять. Дійсно, події, визначені оповіданням, чи зміст, виражений мовленням, мають стосунок до персонажів. Кожен актор, таким чином, визначається сукупністю відносин з іншими акторами. Можна констатувати, що актанти – це абстрактні персонажі, які забезпечують динаміку дискурсу.

Найважливішою функцією політичного дискурсу є функція політичної пропаганди, переконання та впливу. Щоб заручитися підтримкою аудиторії, політики повинні позиціонувати себе по відношенню до загальних цінностей. Метод "семіотичного квадрата" дозволяє зрозуміти приховану логіку (за А. Греймасом, семіотичний квадрат – це зорове представлення логічної організації тієї чи іншої семантичної категорії; діаграма, що візуально представляє елементарну структуру значення) [Греймас 1983, с. 496].

Існують різні методи для аналізу політичного дискурсу. Лексикометричний метод, наприклад, передбачає підрахунок слів, щоб виділити конкретний словниковий запас, який використовується політичними суб'єктами. Відповідно до теорії мови, семіотика спрямована скоріше зрозуміти як будується зміст промов. Таким чином, семіотичний квадрат дозволяє відносно локалізувати той самий мовний набір, заснований на загальних принципах.

Актантна роль може виконуватися персонажем, але також абстрактною силою чи групою персонажів, значенням тощо (людський ідеал, люди, династія, Франція...); персонаж може виконувати різні актантні ролі чи змінювати ролі упродовж розповіді.

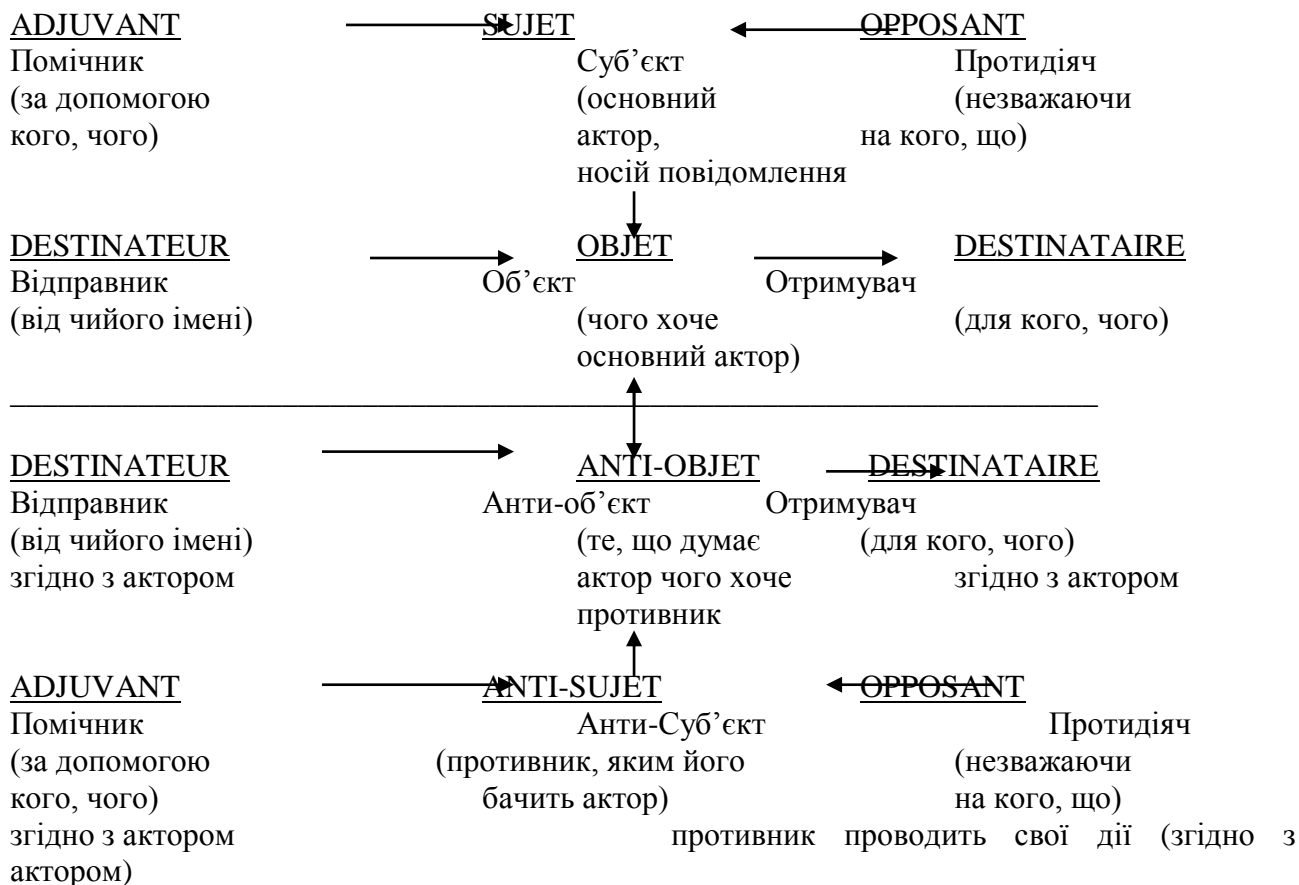
Згідно зі схемою А. Греймаса [Greimas 1986, р. 180], модель з 6-ти актантів є достатньою, щоб описати більшість оповідань. Відносини "суб'єкт – об'єкт" знаходяться на осі "бажання", і будуть виявлятися одночасно у практичній і міфічній формі "пошуку"; суб'єкт і об'єкт визначаються по відношенню один до одного. Відносини "відправник – отримувач" є проявом осі "знання". Відносини "помічник – протидіяч" будуть включені у вісь "влада". Ці два актанти визначають себе по відношенню до суб'єкта. Таким чином, "помічник" дає владу суб'єктові, щоб допомогти йому досягнути своїх об'єктів (цілей); супротивник ускладнює його пошуки. Супротивником виступатиме будь-яка фігура, яка чинитиме опір владі суб'єкта. У цьому сенсі, анти-суб'єкт – персонаж, який позначається як супротивник для головної дійової особи. Він є завжди супротивником до суб'єкта, але будь-який протидіяч не є обов'язково анти-суб'єктом.

Політика, тобто будь-яка політична діяльність, завжди співвідноситься з владою. На відміну від аналізу структури літературних оповідань, вивчення політичного дискурсу повинне приділяти для осі влади та актантам «помічник та протидіяч» дуже важливу роль.

Для дослідження політичного дискурсу інколи використовують метод дзеркальної матриці [Palma 1991, р. 25], який включає додаткові персонажі в актантну модель: анти-суб'єкт та анти-об'єкт.

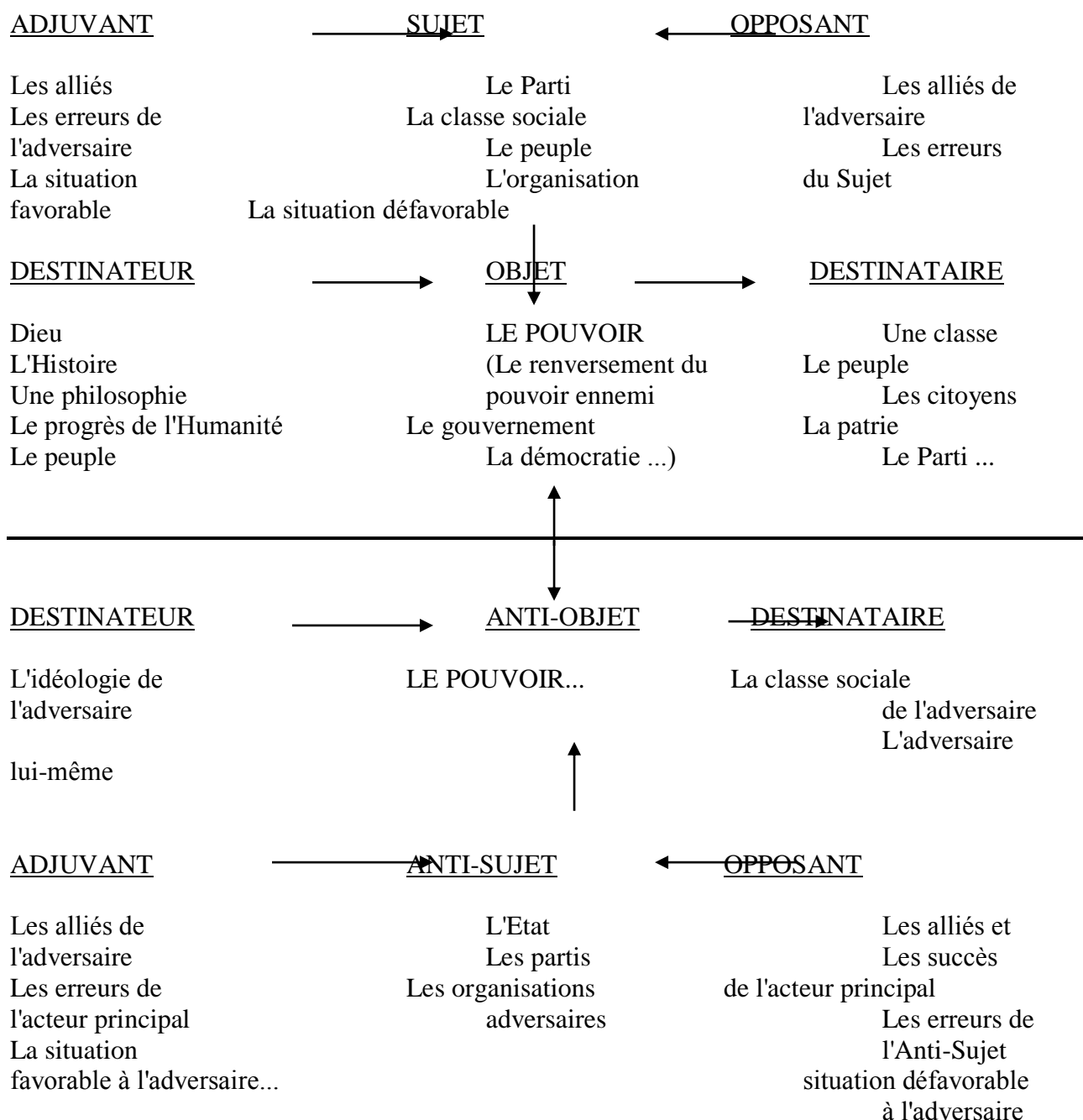
Враховуючи усі чинники, можна зобразити загальну модель для актантного аналізу політичного дискурсу.

СХЕМА 1. Загальна модель для актантного аналізу політичного дискурсу:

Використовуючи загальну схему, представимо основних актантів політичного дискурсу у наступному прикладі:

СХЕМА 2. Une matrice représentant des actants de base du discours politique :

Під час побудови дзеркальної матриці потрібно бути обережним, щоб не побудувати матрицю, яка містить анти-суб'єкт, шукаючи змістові елементи в дискурсі супротивника чи реальних ворогів суб'єкта. Нас власне цікавить те, що мовлення суб'єкта нам визначає його власні пошуки та пошуки його противників. Ми не розглядаємо дискурс ворога, але спосіб, за допомогою якого суб'єкт оцінює мовлення та пошуки останнього.

Як прояв реального спілкування між соціальними суб'єктами, мовлення відбувається у визначеному просторово-часовому контексті. Зокрема, мова йде про те, щоб знайти в тексті всі риси часу та простору, сформульовані мовцем. Наприклад, ми можемо визначити через вибраний уривок з передвиборної програми Гуманістичного Демократичного Центру декілька просторово-часових послідовностей, що визначають різні галузі діяльності: *Nous avons choisi le respect car nous sommes partis des besoins des gens pour écrire ce programme. Or derrière le besoin d'humain que crie chaque personne aujourd'hui, que ce soit face à l'hospital, à l'État, à la justice, à l'insecurité, à la violence, au racisme, (...), il y a un énorme besoin de respect, de soi, de ses proches, de sa vie, de sa sécurité, de sa santé, de ses aspirations* (CDH). У тексті подається

докладна інформація про конкретні людські потреби, які властиві "людям" нашого суспільства в різних галузях. Саме на основі цих різних рамок визначаються політичні дії, які спричиняють просторово-часові наслідки: *La delinquance et les agressions qui augmentent, les injures, l'impolitesse, constituent le premier manque de respect l'égard des autres (...). Respecter les gens, c'est sécuriser leur vie et leur santé, (...) c'est sécuriser les gens contre les formes de violence.*

Ще однією з особливостей політичного дискурсу є його "спрямованість на майбутній контекст" [Онуфрив 2005, с. 22]. На думку Г. Г. Почепцова, *майбутні контексти* вигідні, оскільки їх важко заперечити й неможливо на цей момент перевірити [Почепцов 1999, с. 52]. Ці контексти спрямовані на майбутні успіхи. І це є вигідним для політиків, оскільки час перевірки настає тоді, коли може зникнути один із суб'єктів розмови – або політик, або адресати, для яких ідеї, проголошені політиком, не будуть уже цікавими. Свої ідеї політичний дискурс проголошує найкращими, а інші – брехнею [Онуфрив 2005, с. 52-53].

Мовне маніпулювання політичною свідомістю у політичному дискурсі здійснюється за допомогою словесної імплікації за рахунок ідеологічності, оцінювання, модальності, рухомості, семантики та прагматики слова, варіативності денотативних та конотативних значень одних і тих самих мовних знаків під впливом соціальних, культурних та інших факторів. У контексті недемократичного політичного дискурсу кожна людина (група, колектив, співавторство) може фігурувати як об'єкт ідеологічного впливу (маніпулювання, репресії), так і суб'єкт політичної дії [Кусько 2001, с. 158]. Демократичний дискурс завжди орієнтований на створення таких умов за яких, по-перше, кожен його учасник мав би право самостійно вирішувати брати участь у ньому чи ні, по-друге, всі його учасники (тобто всі члени громадського суспільства) мали б реальну можливість впливати на політичну владу, по-третє, політична влада не могла б нехтувати думкою, як більшості, так і меншості [Фоменко 1998, с. 12].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, політичний дискурс – це спосіб комунікації, заснований на обміні, навіюванні та пропаганді певних ідей, позицій та поглядів учасників політичного життя, задля досягнення політичних цілей, які переважно пов'язані з питаннями влади. Одним із перспективних напрямів подальшого дослідження проблематики є поглиблене вивчення вербальних та екстравербальних характеристик політичного дискурсу французьких політиків, а також вплив особистості (актанта політичного процесу) на формування ефективної політичної комунікації.

Література

- Греймас А. Ж., Куртэ Ж. Семиотика: Объяснительный словарь теории языка / А. Ж. Греймас., Ж. Куртэ / Пер. с франц. В. П. Мурата // Семиотика / Сост., вступ. ст. и общ. ред. Ю. С. Степанова. – М.: Радуга, 1983. – С. 483-550. Карасик В. В. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. В. Карасик. – М.: Гнозис, 2004. – 390 с. Кусько К. Я. Проблемы дискурсивной лингвистики / К. Я. Кусько // Иноземна філологія. Укр. наук. зб. – Л.: ЛНУ, 2001. – 158 с. Онуфрив С. Т. Політичний дискурс ЗМІ України у світовому інформаційному просторі: дис. ... канд. філол. наук: 10.01.08 / С. Т. Онуфрив. – Л., 2005. – 193 с. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації / Г. Г. Почепцов. – К.: Вид. центр КНУ, 1999. – 278 с. Фоменко О. С. Політичний дискурс демократичного суспільства / О. С. Фоменко // Вісник Київського університету. – Иноземна філологія. – Випуск 27. – Київ, 1998. – С. 10-12. Charaudeau Patrick. Le discours politique. Les masques du pouvoir / Patrick Charaudeau. – Paris: Vuibert, 2005. – 256 pages. Greimas A. J. Sémantique structurale: recherche de méthode / A. J. Greimas. – Paris: Larousse (Collection. Langue et Langage) [rééd. utilisée: Paris: PUF, coll. «Formes sémiotiques», 1986]. – 262 p. Palma Jorge. Le modèle «actantiel», méthode d'analyse du politique / Jorge Palma. – Liège (Belgique): Presses Universitaires de Liège, 1991. – 46 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

- CDH. Résumé du Programme électoral 2003, «Les gens, ça se respecte! Le 18 mai: Place à l'humain!», р. 6. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cier.be/documents/F.Ped.Esper51.pdf. *Le discours politique*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.analyse-du-discours.com/discours-politique>. *Vie publique*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vie-publique.fr/recherche/afsrecherche.php>.